MAIJA ANŽE

PAULA STRADIŅA BALVAS LAUREĀTI 1999. UN 2000. GADĀ

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, godinot savu dibinātāju Paulu Stradiņu (1896–1958), 1983. gadā nodibināja Paula Stradiņa balvu. Balvas piešķiršanas nolikumu Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrija apstiprināja 1983. gada 5. janvārī. Saskaņā ar to ikgadējā balva piešķirama autoram vai autoru kolektīvam par izcilu medicīnas vai farmācijas vēstures pētījumu (monogrāfija, publikāciju kopa, muzeja ekspozīcija). Pirmoreiz balvu piešķīra par 1982. gadu un pasniedza 1983. gada 1. februārī diviem laureātiem – Vilhelmam Kaņepam un Jānim Stradiņam par ieguldījumu medicīnas vēstures attīstībā un Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja zinātniskās koncepcijas izveidi.

Kopš 1992. gada Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs balvu piešķir kopā ar Latvijas Zinātņu akadēmij par izcilu darbu medicīnas zinātnē vai pētījumu medicīnas vēsturē (to piešķir reizi gadā – medicīnā vai medicīnas vēsturē). Līdz 2000. gadam balva piešķirta 30 zinātniekiem.

Paula Stradiņa balvu veidojis tēlnieks Jānis Strupulis. Tā ir divpusējs 24,5 x 10 cm liels bronzas reljefs, kas piestiprināts koka pamatnei un novietojams uz galda. Aversā attēlots mītiskais sengrieķu dievs Asklēpijs ar zizli, ap kuru apvījusies čūska, leņpusē teksts "*Praemium Pauli Stradini*". Reversa augšdaļā Paula Stradiņa portrets profilā, ko lokveidā apvīj teksts "*Museum Historiae Medicinae Pauli Stradini nominatum*", lejasdaļā medicīnas simbols – čūska, bet vidusdaļā tiek iegravēts laureāta vārds un apbalvošanas gadskaitlis, zemāk – atbilstoša prātula latīņu valodā. Balvu pasniedz kopā ar diplomu latīņu valodā.

1999. gada 12. janvārī notika Latvijas Medicīnas akadēmijas Medicīnas vēstures institūta un Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja Zinātniskās padomes sēde, kurā Paula Stradiņa balvu par pētījumiem medicīnas vēsturē 1999. gadā ar balsu vairākumu no pieciem kandidātiem piešķīra diviem zinātniekiem – Oslo universitātes profesoram Eivindam Larsenam un bijušajam rīdziniekam profesoram Zelikam Čerfasam, kas no 1990. gada dzīvo Izraēlā.

2000. gadā Paula Stradiņa balvu piešķīra ASV dzīvojošam latviešu izcelsmes ārstam profesoram Jānim Kļaviņam.

Profesors Eivinds Larsens (*Øivind Larsen*)

Profesoram E. Larsenam Paula Stradiņa balva piešķirta par medicīnas vēsturnieku un Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja starptautisko sakaru veicināšanu.

Eivinds Larsens dzimis 1938. gada 6. septembrī Oslo. 1962. gadā ieguvis ārsta grādu Oslo universitātē, 1970. gadā ievēlēts par asociēto profesoru medicīnas vēsturē, 1976. gadā par profesoru veselības aizsardzībā Tromso universitātē Ziemeļnorvēģijā. No 1985. gada E. Larsens ir profesors medicīnas vēsturē Oslo universitātē, bet kopš 1993. gada – Oslo universitātes Vispārējās prakses un komunālās medicīnas institūta vadītājs; 1991. gadā iecelts par Norvēģijas Zinātņu akadēmijas locekli.

Profesors E. Larsens daudzkārt viesojies Latvijā, organizējis starptautiskus praktiskus seminārus Rīgā, ir šā krājuma redkolēģijas loceklis.

Profesors Zēliks Čerfass

Prof. Zēlikam Čerfasam Paula Stradiņa balva piešķirta par darbiem Latvijas medicīnas vēsturē un deontoloģijā, kā arī par nopelniem vairāku paaudžu ārstu izglītošanā.

Z. Čerfass dzimis 1911. gada 21. februārī Nižņijnovgorodā. Ārsta grādu ieguvis Latvijas Universitātē 1935. gadā, strādājis par iekšējo slimību ārstu Rīgā, bijis Rīgas Medicīnas institūta docētājs no 1952. līdz 1989. gadam. 1973. gadā ieguvis medicīnas zinātņu doktora grādu.

1990. gadā profesors Zēliks Čerfass pārcēlies uz dzīvi Izraēlā.

Prof. Z. Čerfass publicējis vairākas grāmatas; dzīves atziņas apkopotas grāmatā "Pie slimnieka gultas", kas izdota 1990. gadā Rīgā.

1992. gadā profesors Zēliks Čerfass ievēlēts par Latvijas Ārstu biedrības goda biedru.

Profesors Jānis Kļaviņš

Par Paula Stradiņa balvas laureātu medicīnā 2000. gadā Latvijas Zinātņu akadēmija izraudzīja Amerikas Savienotajās Valstīs dzīvojošo onkologu Jāni Kļaviņu – Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju locekli, Bruklīnas *Queen* Medicīnas centra patoloģijas departamenta emeritētu profesoru.

Profesoram Jānim Kļaviņam Paula Stradiņa balva piešķirta par nozīmīgiem pētījumiem onkoloģijā un ieguldījumu Latvijas medicīnas attīstībā. Balvu profesors Jānis Kļaviņš saņēma Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā 37. Stradiņa lasījumu laikā 2000. gada 27. janvārī, nolasot akadēmisko runu "*Xenopus laevis* un ļaundabīgo audzēju kopējie onkofetālie antigēni".

Jānis Kļaviņš dzimis 1921. gada 6. maijā Abrenes apriņķa Rugājos. 1941. gadā uzsācis medicīnas studijas Latvijas Universitātē. 1948. gadā ieguvis ārsta grādu Vācijā, Ķīles universitātē. Vienlaikus studējis dziedāšanu Lībekas mūzikas akadēmijā.

Jānis Kļaviņš bijis mācībspēks vairākās ASV augstskolās – no 1954. līdz 1960. gadam docētājs Rietumu rezerves universitātē Klīvlendā, no 1960. līdz 1965. gadam – Djūka universitātē Daremā, pēcāk profesors vairākās Ņujorkas augstskolās. Kopš 1985. gada J. Kļaviņš bijis Kornela universitātes profesors, vienlaikus vadījis slimnīcu patoloģijas departamentus.

Profesors J. Kļaviņš sarakstījis vairākas publikācijas, nozīmīgākā ir “*Tumor markers*”, kas izdota 1986. gadā Ņujorkā. Ieguvis daudzus akadēmiskos goda nosaukumus.

Par koncertdziedoņa panākumiem Vīnes Šūberta akadēmija apbalvojusi Jāni Kļaviņu ar lielo zelta medaļu.

Jānis Kļaviņš iedziedājis kompaktdiskos visas Jāzepa Vītola solodziezmas.

Winners of Paul Stradin Prize in the Years 1999 and 2000 (Summary)

By Maija Anže

Paul Stradin Museum of the History of Medicine, in honor of its founder established the Paul Stradin Prize. Since 1992 the Paul Stradin Museum of the History of Medicine together with Latvia's Academy of Science awards the prize for outstanding work in medical science or research in the history of medicine (it is awarded once a year). Up to the year 2000 the prize was awarded to 30 scientists.

In 1999 the Paul Stradin award in history of medicine was given to Professor Øivind Larsen (Norway) and Professor Zelihs Cherfass, who since 1990 lives in Israel. Prof. Ø. Larsen received the award for furthering the international links of medical historians and the Paul Stradin Museum of the History of Medicine. Prof. Z. Cherfass received the Paul Stradin Prize for his works in the history of medicine and deontology in Latvia, as well as for his merits in the education of several generations of doctors.

In 2000 the Paul Stradin award in medicine was given to the Latvian oncologist Jānis Kļaviņš, who is living in the USA. He is foreign member of Latvia's Academy of Science and emerited professor of Brooklin's Queen medical center pathology department. Prof. J. Kļaviņš was awarded the Paul Stradin Prize for important research in oncology and his investment into the development of Latvia's medicine.

Maija Anže, *Mag. hist.*

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs

Antonijas iela 1, LV 1360, Rīga, Latvia

E-mail: museum3@mailbox.riga.lv